

HUKUKA UYGUNLUK SEBEBİ OLARAK HABER VERME HAKKI

Dr. SEVİL YILDIZ*

ÖZET

Haber verme hakkı basın özgürlüğünün bir parçasıdır. Bu hak kullanılırken kişilerin bilgileri, görüntüleri ve sesleri kamuoyuna sunulacağından hakların ihlal edilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Haber verme hakkını kullananların fiilleri bir hukuka uygunluk sebebine dayandırılmaktadır. Gazeteci, sahip olduğu bu hak nedeniyle habere konu olan kişilerin kişilik haklarını ihlal etse bile yayın, hukuka uygun olmaya devam edecektir. Bu çalışmamızda haber verme hakkını, sınırlarını açıklamaya çalıştık.

ANAHTAR KELİMELEER: Haber verme hakkı, kişilik hakkı, hukuka uygunluk sebepleri.

INFORMATION RIGHTS AS A CAUSE OF LEGAL CONFORMITY

ABSTRACT

Information rights is a part of independent journalism. The information, the frame and the voice of individuals will offer to public with wing this rights so that the case of infringement is inevitable. The deeds of information rights are based on the legal conformity. The news with them the journalist infringe the individuality rights keep on in legal conformity.

KEYWORDS: Information rights, individuality rights, legal conformity causes

* Selçuk Üniversitesi. İletişim Fakültesi. Radyo- Televizyon ve Sinema Bölümü.
Uzman

HUKUKA UYGUNLUK SEBEBİ OLARAK HABER VERME HAKKI

I. HABER VERME HAKKI

Toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelmiş bulunan basın yayın faaliyetlerinin topluma yönelik haber verme, denetim ve eleştiri, kamuoyu oluşturma ve açıklama gibi kamusal görevleri bulunmaktadır. Basın kamusal görevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesi için kendisine Anayasa tarafından güvence sağlanmıştır. Anayasanın 28. ve Basın Yasası'nın 1 maddesi basın zgrlğn düzenlemiş ve bunun sınırlarını göstermiştir.

Basın zgrlğ kişinin dünyada ve özellikle yaşadığı toplumda oluşan ve toplumu ilgilendiren olay ve olgular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Basın zgrlğ demokrasinin vazgeçilmez koşullarındandır. Basının bu ayrıcalıklı konumu ve hukuk düzeninin kendisine tanıdığı zgrlğk, tüm zgrlğkler gibi yine hukuk düzenince çizilen sınırlara tabi tutulmaktadır. Basın, yaptığı yayınlarda gerek Anayasa'nın temel hak ve zgrlğkler bölümünde yer alan gerekse Medeni Kanununun 24 ve 25. maddelerinde ayrıca özel yasalarda güvence altına alınmış olan, kişilik haklarına saygı göstermek, bunlara saldırı niteliği taşıyabilecek tutum ve davranışlardan kaçınmak zorundadır (Dönmezer,1976:17; zek, 1978: 54).

Basın kamu görevi ifa ederken objektiflikten ayrılıp haber sınırını aşarak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunarak, gerçek dışı haber verir, yersiz Şekilde onur kıran sözler kullanır, drstlğk kuralına aykırı davranılır ve kişisel nedenlerle sansasyon yaratmak için yayın yapılırsa, bu yayın hukuka aykırı olacaktır (Kaneti, 1980: 202).

Kişilik hakkı, yaşam, sağlık, özgürlükler, şeref ve haysiyet, özel yaşam, isim, resim, duygu yaşamı gibi kişisel varlıklar üzerindeki hakları ifade eden bir kavramdır (Akipek-Akıntürk, 2002: 66). Söz konusu hak, Anayasa tarafından güvence altına alınmış mutlak haklardandır. Kişilik hakkını kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden öğelerin tümü üzerindeki hakları olarak tanımlamak mümkündür (Akipek- Akıntürk, 2002:67). Kişilik hakkı, kişisel varlıklar üzerindeki bir hak olduğundan, bu varlıklara yönelen saldırılar kişilik hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır. Kişilik haklarına yönelik olarak hukuka aykırı şekilde gerçekleştirilen ihlaller günümüzde en fazla basın yoluyla olmaktadır. Yayıncılar yayınlarında kanunlarda yer alan düzenlemelere uygun olarak yayınlarını gerçekleştirmek zorundadır. Kişilik haklarının ihlali niteliğinde olan yayınlar hukuka aykırı olarak nitelendirilecek, yayınlı ilgili kişilerin hukuki ve cezai sorumluluğunu doğuracaktır.

Kişilik hakkının ihlallere maruz kaldığı en önemli alan 1982 Anayasasının 28. maddesinde düzenlenen basın hürriyeti ve dolayısıyla basın mensuplarının haber verme hakkı oluşturmaktadır. Kişilik hakları ile kamuoyunun merakı, gerçekleri öğrenme hakkı (haber alma hakkı) ve bu amaçlara hizmet eden ve bu esnada da gelir elde etmeyi hedefleyen basın hürriyeti ve haber verme hakkı karşı karşıya gelmektedir.(Kılıçoğlu, 1993:70)

Haber verme hakkı basın hürriyetinin ayrılmaz bir parçasıdır. Anayasanın 28. maddesi “ Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır” demek suretiyle bireylerin haber alma, basın çalışanlarının da haber verme hakkını korumaktadır. Özgürlükçü, demokratik ve insan haklarına saygılı rejimlerde halkın devlet yönetiminde söz sahibi olabilmesi, iç ve dış olayları eksiksiz öğrenebilmesi, olup biten her şeyden haberdar olması gerekmektedir. Bunu sağlayacak en önemli araç basın/televizyon/radyodur.

Haber verme hakkının amacı doğru ve gerçek bilgileri kamuoyuna ulaştırmaktır (olak, 2007:177).

Haber verme hakkı, bilgilerin, görüntülerin, seslerin ve genel anlamda toplumun bir bölümünü veya tamamını ilgilendirebilecek tüm hususların kamuoyuna sunulmasını kapsamaktadır. Bu hak gazetecinin sırf gazete çıkarma hürriyetinin tanınmış olmasından doğan sübjektif bir hakkı olduğu kadar, kamuoyunun da toplumda cereyan eden faaliyetler hakkında bilgi edinmek ve değerlendirmek konusunda kamusal nitelik taşıyan haber alma hakkını da ifade eder. Haber alma hakkı gazetecinin haber verebilmesini mümkün kılar (Dönmezer, 1976: 193; zek, 1978: 301).

Haber verme hakkı kullanılırken, gazetecinin habere konu olan kişilerin menfaatlerini ihlal etmesi mümkün olabileceği için haberi verenler hakkında hukuki ve cezai anlamda sorumluluk söz konusu olmaktadır. Kurallara uygun hareket ettiği sürece gazeteci hukuk düzenince tanınan basın özgürlüğünden kaynaklanan bir hakkını icra etmektedir. Haber verme hakkını kullananlar hakkın icrası veya hakkın kullanılması şeklinde ifade edilen bir hukuka uygunluk sebebinin kapsamına girmektedirler. Haber verme hakkı sınırları içerisinde kalan fiiller hem özel hukuk hem de kamu hukuku açısından hukuka aykırı kabul edilmemektedirler (Dönmezer- Erman,1994: 43; şen,1996: 19).

II. HUKUKA UYGUNLUK SEBEPLERİ

Hukuka aykırılık genel anlamda hukuk düzenine ters düşen onun tarafından reddedilen bir fiil ve davranışı ifade etmektedir. Bu açıdan hukuka aykırılık hukuk düzeninin bir davranışla ilgili olumsuz değer yargısıdır. Böyle bir davranışta bulunan kişi saldırıya uğrayanın hukuksal varlığını korumaya

yönelik bulunan hukuk düzeninin yazılı veya yazılı olmayan emir ve yasaklarını ihlal etmektedir (Dönmezer- Erman, 1994:1-2).

Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran fiili hukuk kuralının amacına aykırı bir hale getirmeyen sebeplere hukuka uygunluk sebepleri adı verilmektedir. Sözü geçen sebepler hukuka aykırılık unsuru gerçekleştikten, fiil hukuka aykırı bir şekilde işlendikten sonra etki yaparak, bu unsuru ortadan kaldırmazlar, fiilin doğrudan doğruya hukuka uygun bir biçimde doğmasını sağlamaktadırlar.

Hukuka uygunluk sebepleri hukuka aykırı olan fiili başlangıçtan itibaren hukuka uygun hale getirmektedir. Bir fiil ya hukuka uygundur ya da aykırıdır. Hukuka uygunluk sebebi varsa hukuka aykırılık hiç doğmamıştır. Böyle bir sebebin bulunup bulunmadığı hukuk düzenini oluşturan yazılı ve yazılı olmayan bütün hukuk normları göz önünde tutularak tayin edilmektedir (Dönmezer- Erman, 1994:2).

Toplumunu oluşturan bireylerin Anayasa tarafından koruma altına alınmış olan kişilik haklarına saldırı niteliği taşıyan haberlerin, yorumların ve eleştirilerin sınırları içerisinde yapıldığı sürece, gazetecilerin sahip olduğu haber verme hakkı olarak nitelendirilen bir hukuka uygunluk sebebinden yararlanacağı hukuk düzenince kabul edilmektedir. Basın yoluyla kişilik haklarına saldırı niteliğinde bir yayının yapılması durumunda iki hukuksal yarar karşı karşıya gelmektedir. Karşı karşıya gelen ve birbiriyle uyuşmayan bu yararlar çatışma halindedir. Gerçekten, kişinin özel yaşamıyla ilgili bilgiler haber niteliği taşıdığı için, kitle iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulduğunda, kişilik haklarına aykırı davranılmış olmaktadır. Buna karşılık haber kişinin özel yaşamını ilgilendirdiği için, yayınlanması engellendiğinde ise haber verme görevi yerine getirilmemiş, halkın bilgi almak hakkı önlenmiş olmaktadır (İçel- Ünver, 2005: 287).

Genel olarak hukuka uygunluk sebeplerinin sınıflandırılması çalışmalarında üstün yarar ve yararların tartılması ilkesi karşımıza çıkmaktadır. Haber verme hakkı olarak nitelendirilen hukuka uygunluk sebebinde de kişilik hakkı ile basın özgürlüğü çatışmakta ve bu iki yararın tartılması sonucunda bu çatışma sona erdirilmektedir.

III. ÜSTÜN YARAR VE YARARLARIN TARTILMASI İLKESİ

Hukuk kuralları kişiyi haksız saldırılar karşısında korumayı amaçlamaktadır. Böyle bir saldırı durumunda iki hukuksal yarar karşı karşıya gelmektedir. Karşı karşıya gelen ve birbirleriyle uyuşmayan bu yararlar çatışma halindedir. Hukuk düzeninin çatışan yararların her ikisini aynı zamanda birlikte koruması mümkün değildir. Hukuk düzeni bunlardan birini korumak suretiyle çatışmayı çözümlenmektedir. Bu yolla çatışan yararlardan sadece birinin objektif bakımdan hukuka uygunluğu kabul edilmektedir.

Yarar çatışmalarında bunlardan hangisinin daha üstün olarak değerlendirilip hukuki koruma altına alınması ve diğerinin bu yarar karşısında geri çekilmesi gerektiği konusunda öğretisi ve mahkeme kararlarında yararların tartılması ilkesi geliştirilmiştir.

Belirli bir varlık hukuksal varlık olarak hukuk düzeni tarafından korunmaktaysa, bu varlığa yönelik saldırılar kural olarak hukuka aykırıdır. Bu kuralın istisnası hukuka uygunluk sebeplerinin varlığıdır. Böyle bir sebebin varlığı bir yararın hukuk düzeni bakımından saldırıya uğrayan yarara nazaran ağır olarak tartılmasını ifade etmektedir. Yararların tartılması ilkesinin temeli bundan ibarettir. Bu ilkeye göre hakim her münferit olayda bütün hal ve şartları değerlendirerek ve tarafların yararlarını tartarak saldırının hukuka aykırılığı veya uygunluğu konusunda bir karar verecektir. Bunun için çatışan değerler bir

derecelenmeye tabi tutulup tartılacak, saldırının üstün tartılan bir amaç için uygun bir araç olup olmadığına karar verilecektir. Bunun sonucunda zarara yol açan yararın üstünlüğüne karar verilirse fiil hukuka aykırı olarak değerlendirilmeyecektir (Kılıçoğlu, 1993: 109).

Daha üstün yararın korunması demek diğer yararın sınırlanması anlamına gelmektedir. Üstün olan yarar karşısında sınırlanan yarar, hukuksal korumadan yararlanamayacak, bu yararın sahibi hukuka aykırılık iddiasında bulunmayacaktır.

IV. BASIN YOLUYLA KİŞİLİK HAKLARINA SALDIRI HALİNDE ÜSTÜN YARARIN İCRASI

Basın yapmış olduğu yayın faaliyeti sonucunda kişilerin şeref haysiyet veya özel yaşamlarını ihlal edebilmektedir. Basın açıklamalarıyla kişilik haklarının ihlali durumunda çatışan iki değer karşı karşıya durmaktadır. Bir tarafta basına tanınmış olan özgürlük diğer tarafta saldırıya uğrayan kişinin şeref haysiyet veya özel yaşamına ilişkin yararı bulunmaktadır. Bunlardan hangisinin korunması, bir başka ifadeyle üstün sayılması gerektiği konusunda yararların tartılması yoluna gidilecektir. Basın yoluyla şeref, haysiyet veya özel yaşamı ihlal eden açıklama uygun bir amaca ulaşmak için uygun bir araç ise kişinin kişilik hakkına ilişkin yararına nazaran üstün tartılacak ve hukuka uygun olarak değerlendirilecektir (Banar, 2006: 129).

Basının görevi, toplumu daha doğru bir deyimle genel yararları ilgilendiren ya da ilgilendirmesi gereken tüm olaylar hakkında, halkı objektif ve gerçekleri yansıtacak biçimde aydınlatmak, çeşitli sorunlarda kamuoyunu düşünmeye sevk edecek tarzda tartışmalar açmak; onu toplumsal ve siyasal oluşumlar üzerinde doğru ve gerçeğe uygun bilgilerle donatmak, yöneticileri

eleştirmek ve uyarmak ve bireyleri, içinde yaşadığı toplumun ve tüm insanlığın sorunları bakımından bilinçlendirmektir. O halde basın halka ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri zamanında ve gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak toplayıp topluma ulaştırdığı, böylece kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağladığı ve önemli olarak da kamu gücünü elinde tutanlar üzerinde toplumun denetimine aracı olduğu sürece bir kamu görevi niteliğindeki fonksiyonunu eksiksiz yerine getirmiş olmaktadır. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere basın, kamusal görevler icra etmektedir. Basın, toplumun yararını gözeterek yaptığı yayınlarda kişilik haklarına saldırı niteliği bulunmakta ise değer olarak kamu yararı üstün tutulacaktır. Çatışan yararlar arasında, kişilik hakkının karşısında kamu yararı daima üstün tutulup korunmaktadır (Kılıçoğlu, 1993: 110).

Basının haber verme, denetim ve eleştiride bulunma ve kamuoyunu açıklama ve oluşturma görevlerinin basın için aynı zamanda birer hak olduğu ve hukuka uygunluk sebebi oluşturduğu gerek Medeni Kanunun 24. maddesinde de gerekse Yargıtay kararlarında da kabul edilmektedir. Bu açıdan, kişilik hakkının korunması amacının yerine göre kamusal değer taşıyan görevler karşısında ikinci dereceye düşeceği ve basının kamusal görevlerinin üstün tutulması zorunlu hale gelmektedir. Medeni Kanunun 24. maddesinin 2. fıkrası “*Şahsiyet hakkı ihlal edilenin rızasına veya üstün nitelikte bir özel ya da kamu yararına veya kanunun verdiği bir yetkiye dayanmayan her tecavüz hukuka aykırıdır.*” şeklindeki hükmü ile basının sözü geçen kamusal görevlerinin kullanılması durumunda hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceği kabul edilmiş olmaktadır.

Kişilik haklarını ihlal eden bir basın açıklamasının hukuka uygun olarak değerlendirilebilmesi için açıklamanın kamu yararı amacı için uygun bir araç olması gerekmektedir.

Aracın amaca uygun olmasından anlaşılması gereken, aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bu amaç için zaruri olmasıdır. Açıklama için kullanılan ifadeler ve bunun okuyucuya sunuş biçimi amacın sınırları içinde kalmak zorundadır (Kılıçoğlu, 1993: 113).

Aracın amaca uygunluğundan söz edebilmek için açıklama, şekil bakımından kamu yararı amacının hizmetinde, bu amacın gerçekleşmesi için elverişli ve zaruri olmalıdır. Açıklamanın sunuş biçimi de uygun amaca uygun araç olup olmamanın araştırılmasında öneme sahip bulunmaktadır. Konu ile ilgisiz ifadelerle kişinin şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulursa haber verme hakkının kullanıldığı söylenemeyecektir.

V. HABER VERME HAKKININ SINIRLARI

Kanunlarımızda hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmiş olan haber verme hakkının sınırları çizilmektedir. Yani yayın fiilinin sorumluluk yaratmaması, hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılmamış olmasına bağlı bulunmaktadır. Bütün hukuka uygunluk sebepleri varlığı için öngörülen sınırın aşılmamış olması koşulu kişinin kişilik haklarıyla ilgili haber verme hakkı açısından da geçerlidir. Haber verme hakkının kabul edilip yayın eyleminin hukuka uygun sayılabilmesi için öğretide ve uygulamada bazı kıstaslar kabul edilmektedir. Öğretide kabul edilmiş olan kıstaslar Yargıtay kararlarına da yansımıştır.

Yayın eyleminin kişilere zarar vermesi durumunda dahi, açıklanan olayın haber niteliği varsa, yani olayı kamuoyuna duyurmakta kamu yararı ve kamusal ilgi söz konusuysa, hakkın icrası söz konusu olacağı kabul edilmektedir. Haberin güncel, olayın önemiyle ölçüli, gerçek olması ve

açıklanan konu ile ilgili ve yararlı bir ifade kullanılması durumunda hakkın sınırı içinde kullanıldığı benimsenmektedir (Özek,1978: 79; Dönmezer- Erman, 1994: 12; Kılıçoğlu, 1993: 115).

Uygulama da, öğretinin kabul ettiği kural ve ölçütleri benimsemiştir.

“ Bilindiği gibi basınun başlıca görevlerinden birisi ve en önemlisi, zamanında ve gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak, kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve neticede kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlayarak toplumun denetimine aracı olmaktadır. Dolayısıyla Anayasal bir değer taşıyan basın yoluyla düşünce açıklama hakkı bu hakkın sınırları içinde kaldığı sürece hukuka uygun sayılacak ve böyle bir hakkın kullanılmasından kişiler olumsuz yönde etkilense dahi haber ya da yazı hukuka aykırı sayılmayacaktır. Bu durumda verilen bir haberin ya da yazılan bir yazının hangi hallerde hukuka uygun sayılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Çünkü basın yoluyla düşünce açıklamak hakkı ile kişilik haklarının sınırlarının belirlenmesi, sorunun çözümüne bağlı olmaktadır. Basının haber verme hakkı gerçeklik, güncellik, kamu yararı, toplumsal ilgi, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık temel kuralları ile sınırlıdır. Eğer bir haber ya da yazı bu temel kurallardan birisine ters düşerse bu takdirde hakkın hukuka uygunluğundan söz edilmesi olanağı olmayacaktır.” (HGK. 22.05.2002, E:2002/4- 423,K: 2002/430) (İlkiz- Günaydın, 2006: 7).

Haber verme hakkının sınırlarından ilkinin gerçeklik oluşturmaktadır. Gerçeklik, haberin ve bir olaya dayanan eleştiride olayın gerçeğe uygun olmasını ifade etmektedir. Buradaki gerçeklik mutlak/somut gerçeklik değildir. Haberin verildiği andaki beliriş biçimine uygunluk şeklinde anlaşılan bir gerçekliktir. Haberin verildiği sıradaki olgulara, genel anlayış ve kavranış

biçimine uygun haber gerçek haberdir. Sonuçta açıklanan bilginin gerçekle uyumsuzluğu ortaya çıksa dahi yayın fiili hukuka uygun olacaktır (Özek,1978: 89).

Aynı zamanda haberin görüntüde gerçek olması elde edilen bilgilerin objektif sınırlar içerisinde verilmesi ve basın mensubunun üzerine düşen araştırma görevinin de yerine getirilip getirilmediğinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

“ Yayınladığı olayın doğruluğunu ve gerçekliğini araştırmak gazetecinin görevidir. Bununla birlikte gazetecinin bir olayı doğru kabul edebilmesi için arayacağı desteklerin objektif yönden güven verici ve inandırıcı olmasının ölçüsü belirlenirken yayıncılığın özel durumu gözetilmelidir. Ancak, yayınlanacak haber üçüncü kişilere ağır bir zarar verebilecek ise, doğruluğun denetlenmesi görevi, daha katı ölçütlere bağlanmalıdır. Hemen belirtelim ki haber verme hakkının sınırlarının belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olan gerçeklik somut gerçeklik olmayıp yayının yapıldığı andaki olayın belirli biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır. Çünkü basına somut gerçeği araştırma görevi yüklenmemiştir. O halde verilen haberde öze biçim arasındaki denge bozulduğundan, davacılar lehine manevi tazminat koşullarının gerçekleştiğinin kabulü zorunludur.” (HGK. 15.05.2002, E: 2002/4-402, K: 2002/412) (İçel- Ünver, 2005: 313).

Doğru olan bir haberin gerçeğe aykırı eklemelerle yayınlanması halinde haber yine gerçeğe aykırı sayılacaktır. Örneğin, yasadışı olduğu iddiası ile kapatılan derneğin yöneticileri hakkında kovuşturmaya başlandığına dair gerçek olaya, gerçek olmayan bir ekleme yapılırsa ortada gerçek olmayan bir haber bulunmaktadır.

Haberin gerçek dışı verilmesinin kamunun çıkarının gerektirmesi halinde de şart gerçekleşmiş olmaktadır. Bunun dışındaki hallerde en azından görünüşte gerçek olmayan bir haberin verilmesinin veya gerçek haberin objektif sınırlar dışında sunulmasının hukuka aykırı olacağı kesindir.

Ayrıca haber verenin haberin gerçekliğini kanıtlamak yükümlülüğü bulunmamaktadır. Hukuka aykırılığı iddia edenin haberin gerçek dışı olduğunu ispat etme yükümlülüğü vardır (Özek, 1999: 252).

Haber verme hakkının ikinci sınırı, kamu yararı ve toplumsal ilgidir. Yapılan haberin hukuka uygunluk sebebinden yararlanabilmesi için kamusal yarar sağlayacak ve toplumsal ilgiyi çekecek nitelikte olması gerekmektedir. Hiçbir kamusal yarara ve toplumsal ilgiye sahip bulunmayan ve bu nedenle haber niteliğinde olmayan yayınların kişilik haklarını zedelemesi durumunda fiil hukuka aykırı olacaktır.

Kamu yararı ve toplumsal ilgi açısından önem kazanan bir husus da, kişinin kamuya açıldığı oran ve alandır. Toplumsal ilgiyi üzerinde taşıyan kişi kamuya açıldığı oranda ve alandaki haberlere hoşgörü göstermesi gerekmektedir. Örneğin siyaset adamları, en ağır eleştirilere göğüs germek zorundadır. Aynı husus devlet memurları içinde zorunludur. Devlet memuru ve siyaset adamlarının yapmış oldukları işlemleri nedeniyle eleştirilmeleri, bir ölçüde özel yaşamlarının da eleştirilmesini haklı kılmaktadır (Kartal, 1997: 6).

Aynı şekilde artistler ve sanatçılar içinde tahammül zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kişiler özel hayatları ile ilgili haberleri buldukları durum nedeniyle peşinen kabul etmektedirler. Ancak toplumsal ilgi mevcut diye söz konusu kişiler hakkında tamamen uydurma ve küçük düşürücü yayın

yapılamayacaktır. Bu konuda Yargıtay'ın da vermiş olduğu kararlar da aynı yöndedir.

“...Basın özgürlüğü demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur. Doğaldır ki basın bu ayrıcalıklı konumu ve hukuk düzeninin kendisine tanıdığı özgürlük, tüm özgürlükler gibi, yine hukuk düzenince çizilen sınırlara tabidir. Basın yaptığı yayınlarda gerek Anayasa'nın Temel Hak ve Özgürlükler bölümünde yer alan ve gerekse M.K. nun 24. ve 25. maddelerinde ayrıca özel yasalarda güvence altına alınmış olan, kişilik haklarına saygı göstermek, bunlara saldırı niteliği taşıyabilecek tutum ve davranışlardan kaçınmak zorundadır. Bu nedenle bazı durumlarda basın özgürlüğü ile kişilik hakları çatışabilir. Bu çatışma halinde haberin verilmesinde hukuka uygunluk sınırı içinde kalındığı taktirde basının sorumluluğundan söz edilemez. Basının, kamu görevi yaparken göz önünde tutulan amaç ile kişilik haklarına verilen zarar arasında açık bir oransızlık varsa, objektiflikten ayrılıp , haber sınırını aşarak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunarak, gerçek dışı haber verilir., yersiz şekilde onur kırıcı sözler kullanılır, dürüstlük kuralına aykırı davranılır ve kişisel nedenlerle salt sansasyon yaratmak için yayın yapılırsa bu hukuka aykırı olur. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 9.10.1985 gün ve 1985/4-96-790 sayılı kararı 6.3.2002 gün ve 2002/4-115-151 sayılı kararında da bu ilkeler vurgulanmıştır. Bu ilkelerin ışığında somut olaya baktığımızda, davacı milletvekili seçilmiş ve tartışmalara konu olmuş, herkesçe bilinen ve tanınan bir politikacıdır. Tanınmış kişilerin davranışlarını, yaşayış tarzlarını halkın bilmesinde yarar bulunmaktadır. Toplum bu sayede siyasi kişiliği bulunanları tanıyacak ve ileride ona göre davranacaktır. Olayda, davacıların davranışları kamuoyuna yansıtılırken aynı zamanda eleştirilmiş olup, konu ile ifade arasında düşünsel bağ bulunmaktadır. Haberde suçlayıcı, küçültücü, kamuoyunu yanıltıcı sözlere yer verilmemiş olup, basının haber verme hakkı sınırları içinde kalmıştır. Bu durumda hukuka aykırılıktan ve kişilik haklarına saldırıda

bulunulduğundan söz edilemez.” (HGK: 15.05.2002, E. 2002/4-413, K. 2002/409) (İçel- Ünver, 2005: 317).

Güncel olan her olay basın yoluyla halka ulaştırılmaktadır. Haber verme hakkının sınırlarından bir diğeri ise güncelliktir. Haber olarak nitelendirilen her yazının güncel olması gerekmektedir. Güncel olaylar haber ile duyurulmakta ve kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Olay unutulduktan ve üzerinden uzun zaman geçtikten sonra yayınlandığında verilen haberin objektifliği de zedelenmektedir. Zaten güncelliğini kaybeden bir olay haber olmaktan da çıkmaktadır.

Geçmişteki bir olay kamuoyunda tekrar önem kazanabilmektedir. Örneğin toplumda merak ve ilgi uyandıracak nitelikte ciddi bir suç işlendiği vakit, gazeteciler geçmişte işlenmiş benzeri suçları anımsatarak haber yapabilmektedirler (İlkiz- Günaydın, 2006: 7).

Bazen gazeteciler eski bir olayın anımsatılmasında yarar bulunan haber olabilecek bir olayla karşılaşmaktadırlar. Böyle bir durumda gazeteciler olayın güncel olması ile haberin güncel olması kavramlarını birbiriyle karıştırmaktadırlar. Bu iki kavram birbirine karıştırılırsa ortada haber verme hakkından bahsedilemeyecektir. Kamuoyu tarafından unutulmuş bir olayı tekrar tekrar anımsatarak haber haline getirmek ve bir kimseyi küçük düşürmek amacıyla sürekli haber olarak yayınlanmasında basına tanınmış olan hakkın kötüye kullanılması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır (İlkiz- Günaydın, 2006: 7).

Bir haberin verilişinin, eleştirinin ve yorumun yapılışının haber verme hakkı sınırları içerisinde kalabilmesi konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık koşuluna da sahip bulunması gerekmektedir. Haberin konusu ile bu konunun

açıklanış biçimi arasında düşünsel bir bağıllık bulunmalıdır (Danışman, 1991: 59). Konu ile ilgisi bulunmayan ifadeler ile kişinin şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulursa hakkın kullanıldığı söylenemeyecektir. Espri ve mizah sınırını aşan, ağır ve kaba ifadeler konu ile ifade arasındaki düşünsel bağıllığı ortadan kaldırmaktadır. Yargıtay'ın kararı da bu yöndedir.

“ Haber verme, eleştiri, yorum ve uyarma, bu sınırlar içinde kaldığı sürece hukuka uygundur. Bu kurallardan herhangi birine ters düşülmesi halinde “ kamu yararı- kişilik hakkı” dengesi bozulur. Norm ihlal edilir ve hukuka aykırılık doğar... Yukarıda sözünü ettiğimiz bu temel kurallardan sonuncusu- haber gerçeği yansıtma bile- kullanılacak dil ve ifadenin yapılacak nitelendirme ve yorumun, haberin gerektirdiği ve zorunlu kıldığı biçim ve ölçü çerçevesinde kalmasını öngörür... Başka bir anlatımla, yasal fonksiyonun yönelik bulunduğu “amaç” a ulaşabilmek için en uygun ve en elverişli “araç” kullanılmalı “uygun amaç” için “ uygun araç” seçilmelidir. Şayet haberin verilmesinde, yapılan yorumda gereği ile ilgisi bulunmayan, yararı olmayan beyan, nitelendirme ve değerlendirmelere gidilerek, haberin içeriği ile uygun düşmeyen, küçültücü, toplumun bir kesiminde ya da özellikle yalnız bir okuyucuda kuşku ve husumet yaratıcı dil, ifade ve nitelendirme kullanılacak olursa artık kişilik haklarıyla çatışan basın özgürlüğüne üstünlük tanımak imkânsız hale gelir.” (HGK. 20.03.1991, E. 1991/4–29, K.1991/130) (İlkiz- Günaydın, 2006: 10).

Haber verme hakkının sınırlarından bir diğeri de haberin ölçülü olmasıdır. Belirli durumlarda haberin içeriği, diğer kurallar açısından haber verme hakkı sınırı içerisinde kaldığı halde haberin basılmış eserde verilmiş biçimi hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmektedir. Gerçekten olayın gereğinden ve yayın organının genel tutumunun dışında büyütülmesi, genişletilmesi ve kamuyu etkileyecek şekilde verilmesi hakkın sınırının aşıldığı

anlamına gelmektedir. Bu şekilde haberin gereğinden büyük ve abartılı sunulması kişinin daha ağır bir kişisel zararla karşılaşmasına yol açmaktadır. Böyle bir durumda kamu yararı- kişilik hakkı dengesi kişi aleyhine bozulmaktadır (Çetin, 2004: 229). Yargıtay’ da pek çok kararında aynı ölçüyü uygulamaktadır.

“ ...Basın haber verme fonksiyonunu yerine getirirken kullanacağı hakkın özel hukuk alanındaki sınırı, gerçeklik, kamu yararı ve toplumsal ilgi, güncellik, konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık kuralları ile belirlenmiştir. Haber verme hakkı bu sınırlar içinde kaldığı sürece, davacının kişilik hakları zarar görse bile hukuka uygundur... Haberin gerçek olduğu mahkemece de kabul edilmiş, ifadelerde aşma olduğu belirtilmiştir. Oysa yazının değerlendirilmesinde tek tek kelime ve cümlelerin anlamı değil, bütününden kastedilenin esas alınması gerekir. Dava konusu yazı gerçek olduğuna ve kuşanılan sözcükler de konu gereği amaç ve araç bakımından da aşırı olmadığına göre bu yayın basının haber verme ve eleştiri sınırları içinde kalır, davanın reddi gerekir.” (4. H.D. 12.07.2001, E. 2001/3701, K. 2001/7537) (İçel- Ünver, 2005: 319).

SONUÇ

Basın özgürlüğü ilkesi Anayasanın vazgeçilmez ilkelerinden biridir. Özgürlükçü, demokratik ve insan haklarına dayalı ve saygılı rejimlerde kitle iletişim araçları toplumun vazgeçilmez öğeleridir. Bu özgürlüğün amacı doğru ve gerçek bilgileri kamuoyuna ulaştırmaktır. Halkı aydınlatma, çeşitli sorunlar üzerinde kamuoyunu düşünmeye sevk etme, tartışmalar açma, bilinmeyenleri araştırıp açığa çıkarma basının en önemli görevleridir. Basının sahip olduğu özgürlük sınırsız değildir. Kişilik haklarına zarar verilmemesi gerekmektedir. Haber verilirken, eleştiri ve yorum yapılırken kanunlarda ve Yargıtay

içtihatlarında çizilmiş olan sınırlar ihlal edilmemelidir. Basın çalışanının sahip olduğu halkı bilgilendirme görevi haber verme hakkı olarak tezahür etmektedir. Anayasa'nın 28/2. maddesi “ Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır” demek suretiyle kişilerin haber alma ve gazetecilerin haber verme haklarını korumuştur. Çatışan yararlar arasında kişilik hakkının karşısında kamu yararı daima üstün tutulmaktadır. Haber verme hakkı kullanılırken kişilerin bilgileri, görüntüleri, sesleri kamuoyuna sunulacağından habere konu olan kişilerin haklarının ihlal edilmesi de kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla haber verme hakkını kullananların fiilleri bir hukuka uygunluk sebebine dayandırılmaz ise hukuki ve cezai sorumluluklarının doğacaktır.

Haber verme hakkı bir hukuka uygunluk sebebidir. Basının kamusal görevler icra etmesi nedeniyle kendilerine tanınmış olan bu hukuka uygunluk sebebinden yararlanabilmek için bazı sınırların ihlal edilmemesi gerekmektedir. Basının haber verme hakkı gerçeklik, güncellik, kamu yararı, toplumsal ilgi, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık ve ölçülülük temel kuralları ile sınırlıdır. Bu sınırların aşılması durumunda gazetecinin hem cezai hem de hukuki sorumluluğu doğmaktadır.

Sonuç olarak basın özgürlüğünün kişilik haklarına üstün tutulabilmesi için, haberin gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayımın haber niteliği taşıması, gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde objektif ölçütlere uyulması, haberin veriliş biçimi yönünden özle biçim arasında ölçülülük bulunması gerekmektedir. Bir yayımın hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi ancak bütün bu koşulların varlığı halinde mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKİPEK, Jale G.- Turgut Akıntürk (2002). **Türk Medeni Hukuku- Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku**. 4. Bası. Beta Yayınları. İstanbul.
- BANAR, Seçil (2006). “ Türkiye’de Haber Verme İşlevinin Kişilik Hakları ve Etik Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi”. **Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı.15. Ağustos.
- ÇETİN Erol (2004). **Açıklamalı- İçtihatlı Basın Hukuku. Hukuk-Ceza**. Seçkin Yayınları. Ankara.
- ÇOLAK. Nusret İlker (2007). **Kitle İletişim Hukuku**. Seçkin Yayınları. Ankara.
- DÖNMEZER, Sulhi- Sahir ERMAN (1994). **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku. Genel Kısım Cilt: II**. Onuncu Bası. Beta Yayınları. İstanbul.
- DÖNMEZER, Sulhi (1976). **Basın ve Hukuku**. İstanbul.
- DANIŞMAN, Ahmet (1991). **Ceza Hukuku Açısından Özel Hayatın Korunması**. Konya.
- İÇEL, Kayıhan- Yener Ünver (2005). **Kitle Haberleşme Hukuku, Basın, Radyo- Televizyon, Sinema- Video, İnternet**. 6. Bası. Beta Yayınları. İstanbul.
- İLKİZ, Fikret- Barış Günaydın (2006). “Kişilik Hakları- Medyada Etik ve Yargı Kararları”. **Küresel İletişim Dergisi**, Sayı:2. Güz
- KANETİ, Selim (1980). “ Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk” **MHE. Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II** Sempozyumu. Ankara.
- KARTAL, Bilal (1997). “Basın Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Sorumluluk”. **Yargıtay Dergisi**. Ocak- Nisan .
- KILIÇOĞLU, Ahmet (1993). Şeref, **Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk**. II. Bası. Ankara.

ÖZEK, Çetin (1999). **Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına**. Alfa Yayınları. Ankara.

ÖZEK, Çetin (1978). **Türk Basın Hukuku**. İstanbul.

ŞEN, Ersan (1996). **Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması**. Kazancı Yayınları. İstanbul.

